

ส.ค.๑ กับการพิสูจน์สิทธิ ตามมาตรการของ กพร.

นายฉัตร วัตอักษร
นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ
ส่วนประสานการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ ๒

แบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.๑) คืออะไร?

แบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.๑) คือ ใบแจ้งการครอบครองที่ดินเป็นหลักฐานว่า ผู้ครอบครองเป็นผู้แจ้งว่าตนครอบครองที่ดินแปลงใดอยู่ ส.ค.๑ ไม่ใช่หนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน เพราะไม่ใช่หลักฐานที่ทางราชการออกให้ เพียงแต่เป็นการแจ้งการครอบครองที่ดินของราษฎรเท่านั้น

มาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.๒๕๔๗ บัญญัติว่า “ให้ผู้ที่ได้ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินอยู่ก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ (๑ ธันวาคม ๒๕๔๗) โดยไม่มีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ที่ดิน แจ้งการครอบครองที่ดินต่อนายอำเภอท้องที่ ภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐมนตรีกำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา โดยการแจ้งการครอบครองตามความในมาตรานี้ ไม่ก่อให้เกิดสิทธิขึ้นใหม่แก่ผู้แจ้งแต่ประการใด”

ผู้ครอบครอง ส.ค.๑ สามารถนำมาขออนุญาตที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.๓ น.ส.๓ ก. หรือ น.ส.๓ ข) ได้ ๒ กรณี คือ

กรณีที่ ๑ นำมาเป็นหลักฐานในการขออนุญาตที่ดินตามโครงการเดินสำรวจออกโฉนดที่ดินทั่วประเทศ กรณีนี้ทางราชการจะเป็นผู้ออกให้เป็นท้องที่ไป โดยจะมีการประกาศให้ทราบก่อนล่วงหน้า

กรณีที่ ๒ นำมาเป็นหลักฐานในการขออนุญาตที่ดิน หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.๓ น.ส.๓ ก. หรือ น.ส.๓ ข) เฉพาะราย คือกรณีที่เจ้าของที่ดินมีความประสงค์จะขออนุญาตที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ ก็ให้ไปยื่นคำขอ ณ สำนักงานที่ดินซึ่งที่ดินตั้งอยู่

ในปัจจุบันไม่มีการแจ้ง ส.ค.๑ แล้ว และกรมที่ดินได้มีการประกาศยกเลิก ส.ค.๑ โดยให้เวลาดำเนินการ ๒ ปี นับตั้งแต่วันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓ ซึ่งมาตรา ๘ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายที่ดิน (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้กำหนดให้ผู้ซึ่งได้ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินอยู่ก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ โดยมีหลักฐาน ส.ค.๑ และยังมีได้ยื่นคำขออนุญาตที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ให้นำหลักฐาน ส.ค.๑ มายื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในสองปี นับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ (๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓) และเมื่อพนักงานกำหนดเวลาดังกล่าว หากมีผู้นำหลักฐาน ส.ค.๑ มาขออนุญาตที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ พนักงานเจ้าหน้าที่จะออกโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ให้ได้ ก็ต่อเมื่อศาลยุติธรรมได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดว่า ผู้นั้นเป็นผู้ซึ่งได้ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินโดยชอบด้วยกฎหมาย อยู่ก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ ในการพิจารณาคดีของศาล ให้ศาลแจ้งให้กรมที่ดินทราบ และให้กรมที่ดินตรวจสอบกับระวางแผนที่รูปถ่ายทางอากาศหรือระวางรูปถ่ายทางอากาศฉบับที่ทำขึ้นก่อนสุดเท่าที่ทางราชการมีอยู่ พร้อมทั้งความเห็นเสนอต่อศาลว่า ผู้นั้นได้ครอบครองหรือทำประโยชน์ในที่ดินนั้นโดยชอบด้วยกฎหมายก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับหรือไม่ เพื่อประกอบการพิจารณาของศาล ความเห็นดังกล่าวให้เสนอต่อศาลภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งจากศาล เว้นแต่ศาลจะขยายระยะเวลาเป็นอย่างอื่น

องค์ประกอบของที่ดินที่จะนำมาแจ้ง ส.ค.๑ มีดังนี้

๑. ผู้แจ้งจะต้องได้ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินแล้ว
๒. การครอบครองและทำประโยชน์ จะต้องมาก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ คือ ก่อนวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๗
๓. ที่ดินที่นำมาแจ้งนั้น จะต้องยังไม่มีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ที่ดิน กล่าวคือ ยังไม่มีโฉนดที่ดิน โฉนดแผนที่ โฉนดตราจอง หรือตราจองที่ตราว่า "ได้ทำประโยชน์แล้ว"
๔. การแจ้งจะต้องแจ้งภายในกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๗ ถ้าไม่แจ้งถือว่าเจตนาละสิทธิครอบครองที่ดิน เว้นแต่ผู้ว่าราชการจังหวัดจะได้มีคำสั่งผ่อนผันให้เป็นการเฉพาะราย

ระเบียบการแจ้งและรับแจ้งที่ดินที่มีผู้ครอบครองอยู่ก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดวิธีการแจ้งและรับแจ้งการครอบครองที่ดินไว้ตามคำสั่งที่ ๑๒๔๔/๒๕๕๗ ลงวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๗ ไว้ดังนี้

๑. เมื่อได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดินแล้ว ให้นายอำเภอ หรือปลัดอำเภอ ผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ รับประกาศให้ผู้ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินทราบว่ามีหน้าที่แจ้งการครอบครองที่ดินต่อนายอำเภอท้องที่ภายในกำหนดเวลาหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ

๒. ให้นายอำเภอมอบแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (แบบ ส.ค.๑) แก่กำนันเจ้าของท้องที่ ประมาณจำนวนให้พอแก่การที่จะใช้ และให้นายอำเภอแนะนำกำนันให้รับแจกแบบแจ้งแก่ผู้ได้ครอบครองที่ดินอยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดินให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับโดยเร็ว

๓. แบบแจ้งการครอบครองที่ดิน สำหรับที่ดินแปลงหนึ่ง ให้ทำ ๑ ฉบับ มี ๒ ตอน ตอนที่ ๑ สำหรับเก็บไว้ที่อำเภอท้องที่ ตอนที่ ๒ สำหรับมอบคืนให้แก่ผู้แจ้งไปเป็นหลักฐาน การมอบคืนให้ผู้แจ้งหรือกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านลงลายมือชื่อรับไว้ในตอนที่ ๑ มุมขวาล่างพร้อมด้วย วัน เดือน ปี

๔. ถ้าผู้ครอบครองที่ดินไม่ประสงค์จะไปยื่นแบบแจ้งการครอบครองที่ดินด้วยตนเองให้กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้รับแบบแจ้งการครอบครองที่ดินจากเจ้าของที่ดิน แล้วรวบรวมส่งอำเภอเมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่รับแจ้งและคืนตอนที่ ๒ ให้ แล้วให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นำไปคืนผู้แจ้งโดยด่วน

๕. เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้รับแบบแจ้งการครอบครองที่ดินแล้วให้ลงรับในช่องเลขที่โดยขึ้นเลขที่ ๑ ในหมู่บ้านหนึ่งไปจดหมู่บ้านนั้นแล้วจึงขึ้นเลขที่ ๑ ใหม่ และลงลายมือชื่อ ผู้รับ พร้อมด้วย วัน เดือน ปี ถ้าเป็นที่ดินในเขตเทศบาลให้ขึ้นเลขที่ ๑ ในตำบลหนึ่งไปจนหมดตำบลนั้น และให้นายอำเภอประทับตราประจำตำแหน่งประจำต่อรอยปรุตรงที่พิมพ์ไว้ว่า "ประทับตรา" ทั้งสองแห่ง

๖. ให้นายอำเภอทำทะเบียนการครอบครองที่ดินขึ้นไว้ตำบลละ ๑ เล่ม แบ่งหน้าออกเป็นหมู่บ้านตามจำนวนหมู่บ้านในตำบลนั้น ๆ ให้พอสมควรกับจำนวนที่ดินในหมู่บ้านหนึ่ง ๆ โดยคัดรายการจาก แบบ ส.ค.๑ มาลงติดต่อกันไป เรียงลำดับจนหมดจำนวนที่รับแจ้งไว้ตามคำอธิบายการกรอกทะเบียนการครอบครองท้ายคำสั่งนี้ ทะเบียนนี้เก็บไว้เป็นหลักฐาน ณ ที่ว่าการอำเภอและให้คัดขึ้นอีกชุดส่งไปยังกรมที่ดิน

๗. ให้อำเภอทำสารบบเก็บใบแจ้งไว้เป็นรายตำบล โดยเก็บเรียงตามลำดับหมู่บ้าน ตำบลหนึ่งให้แยกเก็บเล่มหนึ่ง ถ้าตำบลใดมีใบแจ้ง (ส.ค.๑) มากเกินสมควร ก็ให้เพิ่มสารบบเล่มต่อไปได้ตามความจำเป็นแล้วเขียนที่ป้ายสารบบบอกชื่อตำบล และหมู่บ้านไว้ให้เรียบร้อย

๘. ในกรณีที่มีผู้ขอแจ้งการครอบครองที่ดินภายหลังกำหนดตามกฎหมายให้นายอำเภอสอบสวน เสนอผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณา เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นสมควรก็ให้มีคำสั่งผ่อนผันเป็นการเฉพาะราย แล้วจึงนำลงทะเบียนการครอบครองที่ดินต่อไป

๙. ในกรณีที่ปรากฏหลักฐานว่าการแจ้งการครอบครองที่ดินดังกล่าวนี้ มีการผิดพลาดคลาดเคลื่อนให้นายอำเภอสอบสวนเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาสั่งการเช่นเดียวกันแล้วให้แก่ทะเบียนการครอบครองที่ดินตามกรณี

การแจ้งการครอบครองที่ดิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดวิธีการแจ้งการครอบครองที่ดินไว้ ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๔๙๗ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการดังต่อไปนี้

๑. ให้ผู้ครอบครองที่ดินแจ้งการครอบครองที่ดินต่อนายอำเภอท้องที่ซึ่งที่ดินตั้งอยู่ด้วยตนเอง หรือโดยผู้แทน ตามแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน แบบ ส.ค.๑ ท้ายประกาศนี้ โดยมีกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านรับรองข้อความว่าถูกต้องตามความจริง

๒. ให้ผู้ครอบครองที่ดินยื่นแบบแจ้งการครอบครองที่ดินแปลงละ ๑ ฉบับ (๒ ตอน)

๓. เมื่อนายอำเภอได้รับแจ้งการครอบครองที่ดิน ให้ลงเลขที่รับ แล้วลงลายมือชื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับในแบบ ส.ค.๑ ทั้ง ๒ ตอนและประทับตราประจำต่อ แล้วมอบแบบแจ้ง ตอนที่ ๒ ให้แก่ผู้แจ้งไป

๔. การแจ้งการครอบครองที่ดิน ให้แจ้งได้ตั้งแต่วันที่นี้เป็นต้นไป จนถึงวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๔๙๘ เป็นอันหมดเขต

๕. เมื่อพ้นกำหนดเวลาแจ้งตามความในข้อ ๔. ปรากฏว่าผู้ใดมิได้แจ้งและตนมีเหตุสมควรอันจะขอผ่อนผันให้รับแจ้งการครอบครองให้ยื่นคำร้องต่อนายอำเภอสอบสวนพยานและหลักฐาน แล้วเสนอความเห็นไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อพิจารณาสั่งการ

ส.ค.๑ เกี่ยวข้องกับการพิสูจน์สิทธิฯ ตามมาตรการของ กบร. อย่างไร

การนำที่ดินมาขออนุญาตหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.๓ น.ส.๓ ก. หรือ น.ส.๓ ข) ของราษฎร โดยอาศัยหลักฐาน ส.ค.๑ ซึ่งอยู่ในเขตที่ดินของรัฐ เช่น ที่ป่าคุ้มครอง ที่ป่าไม้ของชาติ ตามมติกรม. เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๐๔ ที่ป่าสงวนแห่งชาติ ที่อุทยานแห่งชาติ ที่ป่าชายเลน ที่สาธารณประโยชน์ ที่ราชพัสดุ ที่สงวนหวงห้าม ที่ชายตลิ่ง ฯลฯ จะต้องดำเนินการพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินของบุคคลในเขตที่ดินของรัฐ ตามมาตรการของคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (กบร.) เรื่อง การพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินของบุคคลในเขตที่ดินของรัฐ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ พ.ศ.๒๕๔๕ โดยจะมีการนำเสนอเรื่องเข้าที่ประชุมคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐจังหวัด (กบร.จังหวัด) ซึ่งตามมาตรการของ กบร. เรื่อง การพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินของบุคคลในเขตที่ดินของรัฐ ข้อ ๑.๓ ระบุว่า พยานหลักฐานอื่นนอกจากข้อ ๑.๑ หรือ ๑.๒ เช่น ส.ค.๑ หรือพยานบุคคล เป็นต้น เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าพยานหลักฐานนั้นมีส่วนสนับสนุนคำกล่าวอ้างว่ามีการครอบครองทำประโยชน์มาก่อนการเป็นที่ดินของรัฐ ให้ดำเนินการอ่านภาพถ่ายทางอากาศของกรมแผนที่ทหาร ที่ถ่ายภาพพื้นที่นั้นไว้ครั้งแรกภายหลังการเป็นที่ดินของรัฐ หากปรากฏร่องรอยการทำประโยชน์ในที่ดินอยู่ในภาพถ่ายทางอากาศ จึงจะเชื่อตามพยานหลักฐานอื่นนั้น

ในการพิจารณาของ กบร.จังหวัด จะพิจารณาว่า หลักฐาน ส.ค.๑ มีส่วนสนับสนุนค่ากล่าวอ้างว่า มีการครอบครองทำประโยชน์มาก่อนการเป็นที่ดินของรัฐหรือไม่ โดยดูรายละเอียดการได้มาซึ่งที่ดิน ในหลักฐาน ส.ค.๑ ว่าได้มาอย่างไร ตั้งแต่เมื่อใด ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น ๓ กรณี คือ

๑. กรณีหลักฐาน ส.ค.๑ แจ้งว่า สืบสร้าง ก่อสร้างหรือครอบครองทำประโยชน์ก่อนการเป็นที่ดินของรัฐ เช่น หลักฐาน ส.ค.๑ ระบุว่า สืบสร้างเอง เมื่อ พ.ศ.๒๔๘๐ (ตามเอกสารตัวอย่างที่ ๑) และที่ดินนี้อยู่ในเขตที่ดินของรัฐ โดยมีสถานะการเป็นที่ดินของรัฐครั้งแรก คือ ป่าไม้ของชาติ ตามมติ ครม. เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๐๔ ก็จะสามารถส่งอ่าน แพล ตีความภาพถ่ายทางอากาศ ตามมาตรการ กบร. เรื่อง การพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินของบุคคลในเขตที่ดินของรัฐ ข้อ ๑.๓ ได้

๒. กรณีหลักฐาน ส.ค.๑ แจ้งว่า รับมรดกหรือรับให้ภายหลังการเป็นที่ดินของรัฐ แต่เป็นการครอบครองต่อเนื่องจากบุคคลอื่น เช่น หลักฐาน ส.ค.๑ ระบุว่า บิดายกให้ เมื่อ พ.ศ.๒๔๘๐ (ตามเอกสารตัวอย่างที่ ๒) และที่ดินนี้อยู่ในเขตที่ดินของรัฐ โดยมีสถานะการเป็นที่ดินของรัฐครั้งแรก คือ ที่สาธารณประโยชน์ “ทุ่งทำเลเลี้ยงสัตว์” โดยประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ จึงต้องมีการสอบสวนข้อเท็จจริงให้ได้ข้อยุติว่าการรับให้ดังกล่าว ผู้ที่ซึ่งครอบครองที่ดินครั้งแรก ก่อนจะมีการยกที่ดินให้ครอบครองมาก่อนการมีสถานะการเป็นเป็นที่ดินของรัฐหรือไม่ หากครอบครองมาก่อนการเป็นที่ดินของรัฐ ก็จะสามารถส่งอ่าน แพล ตีความภาพถ่ายทางอากาศ ตามตามมาตรการของ กบร. เรื่อง การพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินของบุคคลในเขตที่ดินของรัฐ ข้อ ๑.๓ ได้ แต่หากสอบสวนข้อเท็จจริงได้ข้อยุติแล้วว่า ผู้ที่ซึ่งครอบครองที่ดินครั้งแรก ก่อนจะมีการยกที่ดินให้ ครอบครองมาภายหลังการมีสถานะการเป็นที่ดินของรัฐ จะไม่สามารถนำมาพิจารณาพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินของบุคคลในเขตที่ดินของรัฐ ตามมาตรการของ กบร. และไม่สามารถส่งอ่าน แพล ตีความภาพถ่ายทางอากาศ ตามมาตรการของ กบร. เรื่อง การพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินของบุคคลในเขตที่ดินของรัฐ ข้อ ๑.๓ ได้ รวมทั้งไม่สามารถนำหลักฐาน ส.ค.๑ ดังกล่าวมาขอออกโฉนดหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ได้

๓. กรณีหลักฐาน ส.ค.๑ แจ้งว่า สืบสร้าง ก่อสร้างหรือครอบครองทำประโยชน์ภายหลังการเป็นที่ดินของรัฐ เช่น หลักฐาน ส.ค.๑ ระบุว่า ก่อสร้างด้วยตนเอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ และที่ดินนี้อยู่ในเขตที่ดินของรัฐ โดยมีสถานะการเป็นที่ดินของรัฐครั้งแรก คือ ที่สาธารณประโยชน์ “ทุ่งทำเลเลี้ยงสัตว์” โดยประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๗๕ จึงไม่สามารถนำมาพิจารณาพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินของบุคคลในเขตที่ดินของรัฐ ตามตามมาตรการของ กบร. เนื่องจากเข้าครอบครองทำประโยชน์ภายหลังการมีสถานะเป็นที่ดินของรัฐ และไม่สามารถส่งอ่าน แพล ตีความภาพถ่ายทางอากาศ ตามมาตรการของ กบร. เรื่อง การพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินของบุคคลในเขตที่ดินของรัฐ ข้อ ๑.๓ ได้ รวมทั้งไม่สามารถนำหลักฐาน ส.ค.๑ นี้มาขอออกโฉนดหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ได้

จะเห็นได้ว่าหลักฐาน ส.ค.๑ ซึ่งเป็นหลักฐานอื่น นอกจากหลักฐานตามข้อ ๑.๑ หรือ ๑.๒ ตามมาตรการของ กบร. เรื่อง การพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินของบุคคลในเขตที่ดินของรัฐ ข้อ ๑.๓ มีรายละเอียดที่สำคัญคือ ข้อความที่ระบุการได้มาของที่ดินตามหลักฐาน ส.ค.๑ ว่าได้มาอย่างไร ตั้งแต่เมื่อใด เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าหลักฐาน ส.ค.๑ มีส่วนสนับสนุนค่ากล่าวอ้างว่ามีการครอบครองทำประโยชน์มาก่อนการเป็นที่ดินของรัฐ จะดำเนินการอ่านภาพถ่ายทางอากาศของกรมแผนที่ทหารที่ถ่ายภาพพื้นที่นั้นไว้ครั้งแรก ภายหลังการเป็นที่ดินของรัฐ หากปรากฏร่องรอยการทำประโยชน์ในที่ดินอยู่ในภาพถ่ายทางอากาศ จึงจะเชื่อตามพยานหลักฐานอื่นนั้น ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะมีผลต่อการพิจารณาและดำเนินการออกโฉนดหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ให้แก่ราษฎรต่อไป

